

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд РОЛЯТА НА ДУАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА
РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ
РЕСУРСИ В ОРГАНИЗАЦИЯТА

автор: докторант Силвия Тонева

научен ръководител – доц. д-р Олимпия Ведър

Рецензент – проф. д.с.н. Цветан Давидков

Рецензията се изготвя въз основа на заповед № РД 38-614 /28.10.2024 г. на Ректора на Софийския университет за утвърждаване на научно жури и решение на научното жури за разпределение на ролите – Протокол № 1 / 31.10.2024.

Рецензията е дисертационен труд за присъждане на ОНС доктор по ПН 3.7 Администрация и управление (Стопанско управление).

Авторката – г-жа Силвия Тонева – е редовен докторант към катедра „Стопанско управление“ през периода 2021 – 2024 г. Тя е изпълнила успешно всички изисквания на докторската програма. Проверката на текста в системата за антиплагиатство показва еднозначно, че авторката е работила коректно с информационните източници (*основание*: протокол за проверка на оригиналността на дисертационния труд; становище във връзка с процедурата за предотвратяване на плагиатство – подписани от научния ръководител).

Г-жа Силвия Тонева е възпитаник на УНСС с две специалности: магистър по управление на човешките ресурси (УЧР); магистър по икономика (със специализации психология и педагогика). Тя има солиден професионален опит в различни организации – изпълнявала е различни функции в областта на УЧР – набиране и подбор на персонал; обучение и развитие; управление на проекти в същата сфера. От 2018 г. е главен експерт в НАПОО. Работата ѝ в тази агенция ѝ дава възможност да познава цялостно и систематично сферата на професионалното образование. Това е една от причините в дисертационния си труд да изследва възможностите на дуалното обучение (ДО) за реализиране на политиките по УЧР.

Ще развия тезата, че оценяваният труд е задълбочено изследване, въз основа на което са получени полезни резултати – както за заинтересованите страни – обект на изследването (учебни заведения – работодатели – институции за

управление на образованието и др.), така също за г-жа Силвия Тонева и нейния научен ръководител – доц. д-р Олимпия Ведър.

Кратко представяне на дисертационния труд. Текстът е в обем 233 стр. Структуриран е, както следва: Съдържание (с. 2-3); Използвани съкращения + списък на таблиците и фигурите (4-6); Увод (7-15); Първа глава: Дуалното обучение. Възможности за решаване на актуални проблеми в управлението на човешките ресурси (16-122); Втора глава: Представяне и анализ на резултатите от проведеното изследване (123-185); Заключение (183-185); Приноси (186); Използвани източници (187-206); Приложения (207-233). Така описаната структура е подходяща за разгръщане на дисертационното изследване.

Съдържателна представа за отделните структурни части дават следните езикови ключове:

- **Увод:** дуална система за обучение (ДО) – същност & ползи; възможности за решаване на актуални проблеми на образованието и трудовата политика чрез ДО; обект / предмет на дисертационното изследване – изследователска теза; цели и задачи на изследването; етапи; ограничения.
- **Първа глава:** (1) основни дефиниции в системата на професионалното обучение и образование; (2) теоретични ориентири на обучението, базирано на практика (модели на учене); (3) нормативна регулация и държавна политика в изследваната област; (4) ДО в българската образователна система; (5, 6) ДО в европейски контекст и извън ЕС; (7) функционалната област на УЧР; (8) политика за планиране на потребностите от ЧР, анализ и проектиране на длъжностите; (9) политика за набиране и подбор на персонал; (10) политика за ориентиране и адаптиране на новоназначените служители; (11) политика за възнагражденията и социалните придобивки; (12) политика за обучение и кариерно развитие; (13) политика за оценяване на трудовото изпълнение.
- **Втора глава:** (1) методическа рамка на изследването; (2) цели и резултати от предварително проучване; (3) емпирично изследване сред работодатели, участници като партньори в дуалната система за обучение; (4) изводи от проведени фокус групи; (5) възможности за засилване на връзката политики за УЧР и ДО чрез подобрена ефективност на дуалната система.

Така представената структура и съдържателни акценти дават възможност за пълноценно разгръщане на дисертационното дирене.

Оценка на дисертационния труд. Цялостната ми оценка на дисертационния труд е **положителна**. Основни аргументи:

- Сферата на дисертационното изследване е актуална – навлизането на ДО в практиката в България е противоречив процес, съпътстван както с определени плюсове, така и с множество проблеми (сега им казват *предизвикателства*). Изборът на темата дава възможност да се изяви и анализира сложна система от социални взаимоотношения и свързаните с тях актьори – те участват (и от тях зависи) както състоянието и перспективите за развитие на ДО, така и възможностите на тази система за решаване на ключови за пазара на труда проблеми.
- Поради своето образование и професионалната си дейност, авторката познава много добре изследваните явления и връзката между тях. Налице е добро съчетаване да се познават (почти изчерпателно) и теоретичните източници, и провежданите емпирични проучвания, и институционалната дейност (МТСП, МОН, НАПОО и др.).
- Във връзка с горното, авторката използва богат корпус от информационни източници (94 книги и статии на хартиен носител – на български, руски и английски; 142 интернет източника). Източниците са описани коректно. Използвани са по същество.
- В дисертационния труд са налице *ясни водещи ориентири* – обект и предмет на проучването; цели – задачи – теза и т.н. Защитаваната (и защитена) теза е, както следва: „чрез дуалната система на обучение могат да се решат част от предизвикателствата, свързани с управлението на човешките ресурси в организацията...“ (Дисертация, с. 13) Проследявайки логиката на дисертацията и получените резултати може да се направи изводът, че заявените задачи са изпълнени; заявените цели са постигнати; тезата е доказана.
- Съвкупността от използваните канали и инструменти за набиране и обработване на данни са адекватни на заложените цели и задачи. Данните са събрани чрез две изследвания на терен (предварително и основно) и фокус групи (две). В съвкупността от методи са налице както количествени измервания (въз основа на набиране на данни чрез въпросници), така и качествени формати (фокус групи). Като цяло събраните данни са с добро качество.
- В тясна връзка с изводите от направения анализ, авторката предлага инструментариум (вж. Приложение № 6), въз основа на който може да се подобри ефективността на системата на ДО и приноса му за решаване на конкретни проблеми на УЧР.

- Г-жа Силвия Тонева показва добри изследователски умения и способност: да изследва източници; да формулира и доказва тези и др.

Оценка на приносите. Претенцията за приносите може да бъде защитена – налице са както теоретични, така и методически и приложни приноси. Сред приносите следва да се открият, както следва: а) иновативен подход, при който ДО се разглежда като възможност за ефективно решаване на предизвикателства и проблеми пред УЧР; б) ново знание – представена е систематична и вярна картина на състоянието на ДО в България и връзката му (или отсъствието на такава) с политиките по УЧР; в) проверена е работоспособността на изследователската програма като основа за развитие на изследователските стратегии и инструментариум; г) налице са добре обосновани предложения към заинтересованите страни за максимизиране на възможните и желани ефекти от ДО в УЧР (вкл. са предложени иновативни практики – модели, механизми и инструменти – за обвързване на системите на ДО и УЧР).

Критични бележки. Препоръки. При предходни обсъждания на части от дисертационния труд (или на целия труд) имах възможност да формулирам критични бележки и препоръки. В хода на подобряване и развитие на текста г-жа С. Тонева отрази значителна част от тях. Поради това тук не намирам за необходимо отново да ги посочвам.

Предвид бъдещата работа на С. Тонева, препоръчвам да развива уменията да концептуализира (това е антитеза на „вторачването“ в подробностите заради самите подробности) и да проблематизира (да открива проблеми там, където другите виждат решения), защото критическият патос на един текст е индикатор за нивото му.

В рамките на рецензионната стилистика отбелязвам, че критичните бележки и препоръките не променят високата ми оценка за дисертационния труд; те следва да се разглеждат като възможни ориентири в по-нататъшната научна и професионална дейност на дисертанта.

Автореферат. Като цяло авторефератът дава добра представа за цялостния текст. Вероятно има смисъл списъкът с използваните информационни източници да се изведе преди посочването на приносите и списъка с публикациите.

Публикации. Представеният списък на публикациите, свързани с темата на дисертационното изследване, включва четири заглавия (на два от текстовете С. Тонева е едноличен автор; две публикации са в съавторство). Те са публикувани в периода 2022 – 2024 г. Всяко от заглавията е свързано с темата

на дисертационното дирене. Публикациите представят съществени резултати от дисертационния труд. Публикувани са в подходящи издания. В този смисъл правя извода, че публикациите удовлетворяват изискването за публикационна активност.

Лични впечатления. Познавам г-жа Силвия Тонева повече от 5 години. Професионалните ни пътища са се „кръстосвали“ във връзка с подготовката и валидирането на държавни образователни стандарти в сферата на професионалното обучение. Следя внимателно нейната работа и по време на докторантурата ѝ. Впечатленията ми са еднозначно положителни. Тя е целенасочена, организирана, работоспособна. Отговорна. Съпричастна към работата на катедрата. В състояние е да води продуктивен професионален диалог. Разбира критиката. Винаги съм общувал с нея с удоволствие.

Изводи. Предвид гореказаното могат да се направят следните изводи:

- Г-жа Силвия Тонева е изпълнила в пълен обем изискванията на докторската програма в ПН 3.7 Администрация и управление (Стопанско управление).
- По време на докторската програма г-жа Силвия Тонева разви ценни изследователски и други професионални умения – основание да се направи изводът, че тя е в състояние да провежда самостоятелно научни изследвания при високи стандарти за качество.
- Представеният дисертационен труд отговаря на всички изисквания, за да ѝ бъде присъдена ОНС доктор по ПН 3.7 Администрация и управление (Стопанско управление).

Предлагам на уважаемото научно жури да подкрепи присъждането на ОНС доктор по ПН 3.7 Администрация и управление (Стопанско управление) на г-жа Силвия Тонева. Аз ще подкрепя такова решение.

София, 15 ноември 2024

Рецензент:

(проф. д.с.н. Цветан Давидков)